

АСАРУН (ВАЛЕРИАНА) ДОРИВОР ЎСИМЛИГИДА УЧРАЙДИГАН ЗАРАРКУНАНДАЛАРНИНГ ТУР-ТАРКИБИ

Рўзикулов Давлатбек

ТошДАУ, катта ўқитувчи

Рузиев Рахматжон

ТошДАУ, талаба

rahmatjonruziyev21@gmail.com

Айитбаева Мухаё

ТошДАУ, талаба

Комилова Озода

ТошДАУ, талаба

Аннотация: Мазкур мақолада асарун (валериана) доривор ўсимлигининг асосий зараркунандалари тўғрисида изланиш натижалари келтирилган. Асарун доривор ўсимлигига асосан, шилимшиққуртлар, тунламлар, асарун (валериана) ўсимлик бити, ширалар жиддий зарар келтириши аниқланган.

Ключевые слова: асарун (валериана), зараркунанда, доривор.

Республикамизнинг ўрмон хўжаликларида асарун (валериана) доривор ўсимлиги етиштирилади. Мамлакатимизда шифобахш ўсимликлар ўсадиган жойларни муҳофаза қилишга алоҳида эътибор берилмоқда. Жумладан, Бўстонлик, Оҳангарон, Зомин, Бахмал, Китоб, Яккабоғ, Қамаш, Денов, Бойсун, Узун, Сарисий ва бошқа туманларда доривор ўсимлик ўстириш кенг йўлга қуйилган.

Бундан ташқари ботаник олимлар томонидан янги истикболли доривор ўсимлик турлари Республикамиз шароитига интродукция қилиниб, ишлаб чиқаришга жорий қилинмоқда.

Ўсимликнинг тарқалиши. Валериана кенг тарқалган ўсимлик ҳисобланади. Бу ўсимлик географик тарқа-лиши бўйича (Европанинг ўрта қисми ва шарқий ареаллари) ва Шарқий Осиё (Узоқ Шарк) флористик воҳаларига мансуб. Ўзбекистонда доривор Асарун (валериана)- *Valeriana ficariifolia* Voiss интродуцент ўсимлик ҳисобланади. Доривор валериана– валерианадошлар– *Valerianaseae* оиласига мансуб бўлиб, бўйи 2 м гача етадиган кўп йиллик ўт ўсимлик. “Асарун (валериана) доривор ўсимлигида учрайдиган зараркунандаларнинг тур-таркиби ва тарқалиш ареалларини аниқлаш ҳамда биоэкологиси кўпайтириш технологиси ўрганиш асосида уларни етиштириш ва зараркунандаларига қарши курашни ўз воқтида олиб бориб сифатли ва мул ҳосил олишдир. Тадқиқотимизнинг мақсади “асарун (валериана) доривор ўсимлигида учрайдиган зараркунандалари ҳамда дориворлик хусусиятларини урганиш, уларнинг зарарли



организмларига қарши курашда атроф муҳит учун безарар бўлган қарши кураш тизимини ишлаб чиқиш ва ушбу лойиҳани ишлаб чиқаришга тавсия қилиш ва доривор ўсимлиги экиб устириладиган майдонларни кўпайтириш, кенг йулга қуйиш ва сифатли ҳамда табиий тоза доридармонлар ишлаб чиқаришдан иборатдир. Зараркундаларини аниқлаш мақсадида тадқиқотлар олиб бордик. Тадқиқотларимиз давомида асарун (валериана) доривор ўсимликларда кўп учрайдиган ҳамда иктисодий жиҳатдан зарари юқори бўлган зараркундалар аниқланди. Булар тунламлар, ўргимчакканалар, ширалар, узунбурунлар, қўнғизлар, қандалалар, оққанотлар, чигирткалар ва бошқалардир.



1-расм Асарун (валериана) доривор ўсимлиги ширалари

Хулоса. Асарун (валериана) доривор ўсимлиги бўлганлиги учун зараркундаларига қарши кўпроқ агротехник ва биологик қарши кураш усулларида фойдаланиш мақсадга мофиқ бўлади. Ўсимлик шираларига қарши курашиш учун эрта баҳорда олтинкўз энтомофагининг тухумларини тарқатиш яхши самара беради. Асарун (валериана) остидаги тупроққа тез-тез ишлов бериш, бегона ўтлардан тозалаб туриш керак. Асарун (валериана) экилган майдонларни ўз воқтида зарарли организмлардан назорат қилиш керак..

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Хўжаев Ш.Т., Холмуродов Э.А. —”Энтомология, қишлоқ хўжалик экинларини химоя қилиш ва агротоксикология асослари”. Тошкент, —Фан нашриёти. 2014
2. Холлиев А.Т., Рўзиқулов Д.Н., “Доривор ўсимликлар зараркундаларига қарши уйғунлашган химоя тизими” Agro kimyo himoya va o‘simliklar karantini 3 – 2020 Тошкент 2020 - Б 42-43
4. Аҳмедов Ў., Эргашев А., Абзалов А., Юлчиева М., Доривор ўсимликлар етиштириш технологияси ва экология Тошкент – 2009
5. Дусманов И., Холлиев А. Доривор ўсимликларнинг зараркунда ва касалликларига қарши кураш. Тавсиянома. 2015.Мурдахоев Ю.М. Ўзбекистонда ватан топган доривор ўсимликлар. – Тошкент: Фан, 1984.
6. Мирзаева С.А., Азнабакиева Д., Джураева И. Ореховая плодоярка (*Sarothrips musculana* Ersch.) - опасный вредитель в условиях Узбекистана. В кн.: Проблемы современных



интеграционных процессов и пути их решения. Сборник статей Международной научно-практической конференции: в 2 частях. 2017. С. 10-13.

